

R. Simon

①
Pomeran ts'lik Aryeh
=

ב"ה

ס פ ד

ע מ ק ב ר כ ה

על עניני ברכות ותפלות ומוצות השייכות להן
וגם על מוצות זמניות

כולל

חידושים וחידושי דינים ביאורים והערות בענינים אלו

אשר חנני ד' בשבתי פה בארץ הקודש

בעיר פתח תקוה ת"ו

ארי' ב"ד זאב פומרנצ'יק

כל המורה לספר ליצא מצניח הכי נג המורה
יסודיג הבליכה זגגנככב לימוז גבורה וגלינוג החייב

① ② ③ ④
גאוריה של השנה אחר
הקדמאן
זינו של ברוך ארמג וגשוקג
דיאזכ הארמים
נכך כפלה דגכנה הסעז
גיאנו כפנייה - זקני בחגים

④ אטג האלה כסמור יציה
⑤ רקני הסמור - הכרת האז כצקני המהלי
⑥ רקני הסמור - גיאזכ המסד יצחק גזינו הוצאג
⑦ גיאז המוצת אליהע - קססוק בכר רז טוקן יקיעו

2

דהא גם ב"ש לא עשו כדבריהם, וכ"ש כאן דהוי יחיד במקום רבים. ולפ"ו נראה מכאן ראי' מוכחת לפסק הרמב"ם, שפסק כר"ע דהפסח נאכל כל הלילה, דהא רבים סבירי להו כוותי, והיינו ר"א ור"י ור"ט, ויחיד ורבים הלכה כרבים; ודלא כתוסי שנסתפקו בדבר אי הלכה כר"א בן עזרי.

אך יש לדחות, דהא דסיפרו ביצ"מ כל הלילה, לאו משום מצות סיפור, אלא משום דחיוב לעסוק בהלכות חג בחג הל' פסח בפסח, ותניא בתוספתא דחיוב אדם לעסוק בהל' פסח כל הלילה, ונכלל בזה ג"כ לדרוש ולעסוק בנפלאות יצ"מ, דהוי נביי מענין הפסח. וכן מצאתי ב, "עיבולי הלקט", שכתב בשם התכס ר' בנימין בר"א הרופא ז"ל, דהא דקאמר עד שבאו תלמידיהם וא"ל הגיע זמן ק"ש של שחרית בא להודיענו בזה שאלמלא ק"ש שהיא מצוה עוברת לא היו נמנעין מלספר ביצ"מ גם אח"כ. עכ"ל. הרי להדיא, דגם אחר שהגיע זמן ק"ש, שהוא ודאי יום, לא היו נמנעין מלספר ביצ"מ אי לאו משום מצות ק"ש, וביום לכ"ע שוב לא שייך כלל מצות סיפור. וע"כ דהוא מיכוס הל' פסח בפסח.

שוב אינו זמן סיפור יצ"מ ולא שייך בזה כל המרבה לספר ה"ז משובח.

וצ"ל, דהא דהשתתף עמהם בספור אחר הצות, לאו משום מצות ספור יצ"מ של אותה הלילה, אלא משום מצות זכירה של כל השנה, דהא בכל השנה איכא תיובא להזכיר יצ"מ ביום ובלילה.

שוב מצאתי בנוסח התגדה של הרמב"ם כתוב שמה אחר המעשה הנ"ל: „אמר להם" ר"א בן עזרי הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' למען הזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייד וכו'. משמע שזהו שהשיב להם או באותה הלילה, דהא דמשתתף עמהם בספור לאו משום מצות ספור של אותה הלילה, אלא משום מצות זכירה של כל השנה, וכמו שדרשה בן זומא. **אלא** דעיקר הדבר צ"ע, דכה שייך כל המרבה לספר ה"ז משובח במצות זכירה, הא מכיון שהזכיר יצ"מ מיד יצא ושוב אינו עושה שום מצוה; משא"כ במצות ספור, כל מה שמרבה לספר הוי הכל מצוה אחת ונכלל בהספור.

ואולי דהא דהשתתף עמהם הוא משום דלא רצה לעשות כדבריו לפרוץ בהם בהגיע הצות לילה,

[ד]

הלכה כראב"ע דאמר דאם אכל פסח ומצה לאחר הצות לא יצא, וא"כ לדידי' גם מצות ההגדה צריכה להיות קודם הצות, דהא בעינן „בעבור זה" בשעה שיש מצה ומרור לפניך, כנ"ל, וא"כ, כיון דמרור בזמנה"ז אינו אלא דרבנן ומצות התגדה הוי דאורייתא, הוי לו להניח מלאכול המרור עד אחר הצות, ובמקומו למהר לומר קצת ההגדה כדי לצאת מצות סיפור יציאת מצרים דאורייתא.

ה, דגול מרבה"ב כסי' תע"ז כתב, במי שאירע לו אונס שלא הו' יכול לעשות הסדר של פסח ונשתתף עד סמוך להצות ושוב לא נשאר לו רק זמן כועט עד הצות, יקדש וישתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל, וגם יברך על המרור ויאכל תיכף קודם הצות, ואח"כ יאמר התגדה לאחר הצות.

ותמהני עליו, דהרי הא דצריך למהר באכילת מצה קודם הצות הוא משום דכספקא לן דלמא

הגדה

[א]

ונראה, עפ"ם ששמעתי ממור הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אביו מרן הגר"ה הלוי ז"ל, שבכל שנה בשעת הסדר של פסח הוי מבאר לפני ב"ב מה היא המצוה של סיפור יצ"מ, הרי בכל השנה יש מצוה של זכירת יצ"מ, וא"כ מה ניתוסף אותה הלילה ע"י המצוה של ספור מה שאין בזכירה, והוי אומר, שהחילוק בין זכירה לסיפור הוא בג' דברים: חדא, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר לעצמו יצ"מ, אבל

76 בהגדה של פסח: אמר רבי אלעזר בן עזרי הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' למען תזכור וכו'.
לכאורה קשה, הלא האי מימרא דראב"ע היא משנה בפ"ה דברכות, לענין חיוב זכירת יצ"מ של כל השנה, ומה שייך זה למצוה ספור יצ"מ שבליל פסח דאיירינן ב"י השתא באותה הלילה.

ספור קורא לספר לאחר דרך שאלה ותשובה, כדכתיב: והי' כי ישאלך בנך וגו' והגדת לבנך וגו', הבן שואל מנה נשתנה וכו' והאב משיב עבדים היינו, ואפי' הי' לבדו שואל לעצמו מה גע'תנה וכו' כדרך ספור לאחר; ועוד חילוק, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר היציאה ממצרים לבדה, אבל בספור צריך לספר כל ההשתלשלות וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח; ועוד ניתוסף במצות ספור, לספר טעמי המצות של אותה הלילה, רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. וכל זה עיקר המצוה של ספור יצ"מ. וכן מבאר להדיא ברמב"ם פ"ז מה' חו"מ וז"ל: מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנא' וזכור וגו' ומנין שבליל ט"ו ת"ל והגדת לבנך וגו', ואח"כ מבאר הרמב"ם מה היא המצוה של ספור וכתב שם בהל"ב: מצוה להודיע לבנים שנא' והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם הי' קטן או טפס וכו' ואם הי' הבן גדול וחכם וכו' וצריך לעשות שינוי כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה וכו' אין לו בן אשתו שואלתו הי' לבדו שואל לעצמו, ובהל"ד: וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרה ומלפניו כופרין וטועין אחר ההבל ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן האומות וקרבתו ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בניסים ונפלאות שנעשו לנו, ובהל"ה שם: כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח

לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום מה וכו', ומסיים הרמב"ם: ודברים האלו כולן נקראין הגדה. עכ"ל. הרי להדיא, שכל הג' חילוקים אלו כולן נכללין בהמצוה של „והגדת לבנך“ בהמצוה של ספור. וכיון שמצות צריכות כוונה ע"כ הי' מצוה לכונן לצאת בג' דברים אלו. עכ"ל.

ולפ"ז נראה, שהבעל הגדה, שרצה ג"כ לבאר לנו עיקר המצוה של ספור יצ"מ והחילוקים שבה, ע"כ הקדים בדבריו המשנה של ראב"ע, לומר, שגם בכל השנה איכא מצוה להזכיר יצ"מ בלילות, ואח"כ מה ניתוסף אותה הלילה בהמצוה של ספור מה שאין בזכירה, וע"ז הוא דמסיים: ברוך המקום כנגד ארבעה בנים דברה התורה בהמצוה של ספור, והיינו שמצוה להודיע לבנים וכפי דעתו של בן אביו מלמדו, ואח"כ מבאר מתי היא המצוה של ספור לבנים: יכול מר"ח וכו' ת"ל בעבור זה בשעה שצצה ומרור מונהגים לפניך, ואח"כ מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו ומתחיל לדרוש מארמי אובד אבי ומאריך בדרש פרישה זו עד שגומר כל הפרשה, כדתנן בפי' ערבי פסחים, ואח"כ מביא דברי ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח וכו', ובוזה נגמרה המצוה של ספור, ואח"כ מתחיל ענין אחר, אמירת ההלל, ומתחיל: בכל דור ודור חייב לראות עצמו וכו', שזהו הקדמה לחיוב ההלל, ומתחיל באמירת הלל. ונמצא שכל דברי ההגדה אין בהם מענין אגדה ודרוש, אלא כולם בנויים על יסוד ההלכה וחלקי המצוה של ספור יציאת מצרים.

ב

בברכת, „אשר גאלנו“ שלאחר ההלל מסיימים: כן הי' אלקינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחת לרצון וכו'. צריך ביאור על אריכות הלשון הזה, שהוצרכו לבאר שנאכל שם מן הפסחים, מן איזה פסחים — „אשר יגיע דמם על קיר מזבחת לרצון“. הרי זה פשיטא, שכל קרבן אם מקריבים אותו כדינו והוא כשר הרי הוא לרצון.

ונראה בזה, עפ"מ ששמעתי בשם הגאון הנצי"ב מולוויין ז"ל לבאר מה דאיתא במדרש (הביאו הגאון מוהר"י עמדין ז"ל), שלאחר חורבן המקדש עד חורבן ביתר הקריבו ישראל קרבן פסח בירושלים במקום המקדש, והנה מדהקריבו קרבן פסח ע"כ שבנו שם מזבח, וא"כ קשה למה לא הקריבו גם שאר קרבנות כיון שהי' להם מזבח; ואמר ע"ז, דכיון דבעינן שחיטת הזבח לשם ריח לשם ניחוח, כדתנן דלעם עשה דברים

הזבח גזבח וכו' לשם ריח לשם ניחוח, ונהי דאין זה אלא לכתחלה ואינו מעכב בדיעבד, והו' משום דראוי לשם ריח ניחוח וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, אבל לאחר החורבן, שהתורה אמרה: והשימותי את מקדשיכם ולא אריה ברית ניחוחכם, והעידה התורה שהקרבנות שוב לא יהיו לריח ניחוח, ונמצא ששוב אינם ראויים לריח ניחוח, וע"כ שאר קרבנות כיון דצריך בהם ריח ניחוח אי אפשר להקריב, דפסולים הם מטעם דכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בהם; משא"כ בקרבן פסח, דלא כתיב ביה ריח ניחוח ולא צריך בו שחיטה לשם ריח ניחוח, שפיר הי' אפשר להקריב גם לאחר החורבן. עכ"ל ז"ל.

וטעם הדבר, מה שקרבן פסח שאני מכל הקרבנות דלא צריך ריח ניחוח, נראה, עפ"מ שכתב הרמב"ן בסה"מ מצוה א' בטעם בעל הלכות גדולות שלא מנה במנין המצות האמונה במציאות השם, וכתב, שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה שגור

ספר
**פרי
 עץ חיים**

שחיבר האלהי מו' חיים ויטאל זלה"ה
 כפי מה ששמע מרבו המובהק
 הרב האלהי בוצינא קדישא
 מוהר"ר יצחק לוריא אשכנזי זלה"ה
 אשר דבר בקדשו כפי הקבלה האמיתית
 שקיבל מפי אליהו זלה"ה

ומה לנו לספר בשבחים
 הועתק והוגהה מכמה ספרי פע"ח מוגהים
 ומסודרים על נכון בכל מה דאפשר
 ועוד בהוספה יתירה כאשר מבואר
 מעלי"ד בשיפולי היריעה
 נוסח שער הוצאה ראשונה

ירושלים
 ה' תש"מ

הוא פה התבונה, וזה סוד סיפור יציאת מצרים כמ"ש לקמן.

ועל המצה פרוסה שהיתה ה' בצירור ד"ו כמ"ש לעיל, אומרים הא לחמא עניא, דע, כי הה' שבשם, הוא מזל בנים, לכן כל אמהות היו בשמן ה', חוץ מרחל, אמנם בלהה היה לה ב' ההי"ן, לכן אמרה רחל בא אל שפתי אולי אבנה ממנה. פירש: מצד אות ה' יתירה שהיא מזל בנים, וכן זכחה להבנות, וה' זאת היא סוד המילה, שממנה יוצא הזרע, ובכוחה, כמ"ש לעיל. אך בעון שהתם יוסף אותה במצרים, באמרו הא לכם זרע, והתם ה' ברשות אחרת גרם לחמא, סוד מזל ע"ה, שהבנים תלויים במזל כנודע, שיהיה עני"א בגלות מצרים. אלא שרחמי המקום גאלנו משם, בשם ע"ב, שבו רי"ו אותיות, והוא מספר ה"א לחמ"א עני"א. ופ"י הא לחמא עניא הוא, ה' אחרונה שבשם, הנקרא לחם עוני, בחסרון הלבנה, כשאין היסוד מקבל שפע, נקרא הוא עני, והיא עניא, כמד"א כי אם הלחם אשר הוא אוכל, והיא היתה בגלות מצרים עם אבותינו, ומשפעת להם, כמד"א עמו אנכי בצרה. וז"ש די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, והנה ה' יש לה ב' ציורים או ד"ו, או ד"י, והוא כאשר חקבל מת"ת שהוא סוד ו', יצטייר בה סוד ד"ו, וכאשר חקבל מיסוד לבד בלי שפע מת"ת, אז היא לחם עוני, ויצטייר בה סוד ד"י, וז"ש די אכלו אבהתנא כו'. כי היו נשפעים כשהיתה בזווג עם יסוד לבדו, והבן זה.

כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח. ר"ל, היסוד שהוא עני, ורעב ללחם הוא המלכות, ולא היה מקבל מת"ת, ייתי עתה ויכול, היינו ידווג עם המלכות בסוד הטיפה היורדת מן המוח דרך חוט השדרה, שהוא ת"ת בסוד הדעת, וכאשר יתעורר ברית קודש לזווג, יקדימו הנשיקין בסוד הפה עליון, בסוד פ"ה ס"ח, וזהו כל: הוא יסוד, דצריך לנוקבא, ייתי ויפסח, ימשיך מוחין פה עליון, והמוחין הם סוד חיי"ם, בגימטר ס"ח כנודע.

השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. הכוונה, כי בחוץ לארץ, אין זווג שלם ת"ת עם מלכות, רק יסוד עם מלכות, בלי קבלת שפע

מת"ת, כמ"ש לעיל, וז"ש השתא הכא היינו בח"ל, ואין הזווג שלם. אך לשנה הבאה בארעא דישראל, הוא זווג שלם, ת"ת עם מלכות, כי ארץ ישראל הוא בלאה, כי היא נקראת ארץ, ועומדת אחורי ישראל, פנים נגד אחורי ישראל כמ"ש לעיל, לכן נקרא ארץ ישראל, ושם סוד החירות כנודע, לכן אמר חיקף השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין. כי ידווג המלך עם ארץ ישראל העליונה סוד לאה, וכאשר יהיה הזווג זה, אז הוא מקום החירות והבן זה.

מצאתי כתוב בפירוש מורי הרב זל"ה: הא לחמא עניא, הא פי': היא ה' אחרונה שבשם, ונקרא עניא, דלית לה מגרמא כלום, אלא מה דיהבין לה. והנה ה' זו יש בה ב' ציורים: ד"ו, ד"י, והנה כל א' מב' ציורים, מורה על בחינת זווג א', כי ה' אחרונה צורתה ד"י, מורה על זווג יסוד ומלכות. והנה במצרים, אז היתה שכינה בגלות, והיה בא לה השפע ומוזן מן היסוד הנקרא י', והיא נקראת ד', שהיא דלה ועניה, הרי ד"י. ואחר כך מזווג זאת, היו גם כן נזונין אבותינו במצרים, וזהו די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כי מן זווג שצורתה ד"י, אכלו, כי גם זווג נקרא בלשון אכילה כנודע. ונקרא ג"כ עניא, מפני שנתן לה היסוד משלו, כי היה מקובצים בו ה' חסדים וה' גבורות. והנה נודע, כי הנוקבא מתגדלת מצד ה' גבורות, והם ה' הוי"ת העולין ק"ל, והוא בחינת ה' הרי קל"ה, כמנין מצה, וכמנין עניה, וזה הא לחמא עניא, ר"ל ה"ג לחמא עניא העולה מצה, שהיא לחמא עניא.

כל דכפין ייתי ויכול, הנה כי היסוד נקרא כל, כי הוא כולל ה' חסדים וה' גבורות, כמ"ש בזוהר, כליל שית בקרטיפא חדא. והנה ה' חסדים וה' גבורות מחפשטין מחסד עד הוד, והם ח"ס, כל א' כלול מין הרי כל. ואחר כך כולם מתקבצין ביסוד, וכו' נכללין, וזהו כל דכפין, כי כל השפע בא למלכות מצד היסוד, וממנה לעולמות.

כל דצריך ייתי ויפסח, והנה צריך להמשיך מן הפה העליון, מזווג הנעשה בה המוחין העליונים, הנקראים חיים, וזהו פ"ה ס"ח, כי צריך להמשיך הפ"ה מן המוחין הנקראים חיים, גי' ס"ח, וזה

מצה
ציא
מצה

ד"ל
חלה
אות
הנה
נגד
יורה
ואז
ד"י
הוא
האר
כי

בא
הוא
ה'
ינות
י"ם
גבר
בא
זוח
י"ן
יב.
יחין
א.
נה
שם
אנו
ים
ישר
ים.
נה,
כי

גבורות ה'

מאדונינו מורינו זרבינו, ארי' דבי עילאי, ארי
שבחבורה ממנו תצא תורה, לו זרוע עם גבורה,
הוא ניהו גאון מעוזינו מורינו הרב רבי
יהודא ליוואי בר רבי בצלאל
זצלה"ה, אשר היה חביון עוזו ואור תורתו בקהל
קדוש פראג במדינת פיהם.

בעל המחבר ספר גור ארי' על התורה, ספר תפארת
ישראל, נצח ישראל, נתיבות עולם, דרך חיים, באר
הגולה, גור ארי' חדושי גפ"ת, אור חדש, דרשות
מהר"ל, חדושי אגדות מהר"ל.

מספר את הגבורות, אשר פעל קורא הדורות, בצאת
ישראל ממצרים לחירות, כח מעשיו ואת הקורות, אמרותיו
אמרות טהורות, מפנינים ופז יקות, לטועמיהן עינים
מאירות.

יודאיקא פרעסס, אינק.

ניו יארק • תשכ"ט

פרק ראשון

מי ימלל גבורות ה'
ישמיע כל תהלתו:
(תהלים ק"ו).

76 רצונו לומר כי ספור שבחו של הקדוש ברוך הוא אי אפשר משני פנים, האחד מצד שלא נוכל לעמוד על הגבורה בעצמה כמה גדול גבורת מעשיו, והשני מצד שהם רב ברבוי אין תכלית להם ולפיכך ספור שבחו אי אפשר מצד האיכות ומצד הכמות, אם מצד האיכות שאי אפשר לעמוד על איכות גבורת מעשיו וגם מצד הכמות אי אפשר, וכנגד הראשון אמר מי ימלל גבורות ה' שהרצון בזה מי יוכל לדבר הגבורה ולרדת עד תכלית ולפיכך אמר לשון מלל, כי לשון זה בא על דבר חדוש כמו (בראשית כ"א) מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה, וכנגד רבוי הכמות שהם בלי קץ ותכלית אמר ישמיע כל תהלתו אמר כאן לשון כל תהלתו שרצונו על הכמות:

8 ובפרק אין עומדין (ברכות ל"ג ע"ב) ההוא דנחית קמיה דר' חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא האדיר והאמיץ והעוז והאמתי והיראוי וכו' אמר ליה סיימתנהו לכולהו שבחיה דמרח השתא הנהו שלשה אי לאו דאמרינהו משה באורייתא ואנשי כנסת הגדולה תקנינהו בתפלה לא הוי אמרינן להו ואת אמרת ואזלת כולי האי, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו אלף אלפי

אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף וכו' ע"כ. ופירוש הרמב"ם ז"ל כי אין לספר שבחו מצד האיכות שאין לעמוד על שבחו עד היכן מגיע השבח ההוא שמספר, וגם מצד הכמות גם כן שאין לגמור שבחו מצד הרבוי ששבחו הם בלי תכלית וקץ, ולפיכך אמר שהוא משל וכו' כי אם מקלסין אותו בשל כסף הרי חלוף יש בין הכסף ובין הזהב מצד האיכות, ומה שיש לו אלף אלפי אלפים דינרי זהב ומשבחים אותו באלף הרי חלוף זה מצד הכמות, ומפני זה יש לשאול איך אנו מצווים לספר נפלאותיו של הקדוש ברוך הוא בליל היציאה ולמה לא נאמר בזה גם כן מי ימלל גבורות ה' וגו': אבל תירוץ קושיא זאת שודאי כשבא לספר שבחו של מקום בודאי בזה שייך לומר מי ימלל גבורות ה', אבל מה שאנו מצווין לספר בליל היציאה נפלאותיו, אין זה בשביל להגיד שבחו, רק שאנו מספרים שבחו שלא נהיה כפויי טובה שעשה הקדוש ברוך הוא לנו נסים ונפלאות ואין אנו מודים לו עליהם, וכי אין אנו מחויבים לספר מה שהטיב עמנו, אף על פי שאי אפשר לספר כל הטוב שעשה עמנו ואף מקצת נפלאותיו, מכל מקום בשביל זה אין לומר שלא לספר מקצת מהן לומר שאין אנו כפויי טובה, ואפילו בשביל מקצת טובו שעשה עמנו יש לנו להודות לו, והכי מוכח שכל מקום שאין כוונתו לספר בשבחו שאין אסור, דהא קאמר השתא הנהו תלת אי לאו דאמרינהו משה וכו', והשתא יוקשה כיון שאסור לספר בשבחו של מקום

תקשה לך למה אמר משה שבחו של מקום האל הגדול הגבור והנורא והרי אסור לספר בשבחו. אבל משה לא היה כוונתו לספר בשבחו רק היה כוונתו לומר לישראל שיהיו יראים מפני השם יתברך כי הוא אל הגדול הגבור וגו' ובשביל אלו השלשה דברים הגדול הגבור והנורא יש להם להיות יראים מפניו כל שכן שיש לו כל השבחים, ולפיכך הותר למשה לספר שבחים אלו. ובשביל זה היה מותר לאנשי כנסת לתקן אותם בתפלה. שעתה אין נראה שבא לגמור שבחו של הקדוש ברוך הוא, אף על גב דבתפלה בא להזכיר שבחו מכל מקום,

אין נראה לומר שבא לספר כולם כיון דנקט בתפלה לישגא דקרא. והוצרך לומר גם כן ואתו אנשי כנסת הגדולה, ותקנו בתפלה, דאם לא כן אף על גב דאמרינוהו משה לא היה רשאי לאמרם, בשביל שהיה נראה כאלו בא לספר שבחו של מקום שלא היה נראה שנקט לישגא דקרא רק שהיה בא לספר שבחו, אבל השתא דתקנום אנשי כנסת הגדולה בתפלה מוכח שאין אנו באים לספר בשבחו של מקום רק להתפלל בתפלה הקבוע לנו מאנשי כנסת הגדולה שתקנו אותה לפי ענין הכתוב שהזכיר משה האל הגדול הגבור והנורא יתברך הוא:

פ ר ק ש נ י

מצות עשה מן התורה לספר ביציאת מצרים ליל הראשון של חג המצות, ומצוה זאת פירשה הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות חמץ ומצה שהיא מצות עשה מן התורה דכתיב זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו ומנין בליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך ואף על פי שאין לו בן אפילו חכמים גדולים חייבין לספר ביציאת מצרים שכל המאריך בדברים שהיו הרי זה משובה. הרי שמפרש כי המצוה הזאת למדנו מדכתיב זכור כו' אשר יצאתם שיוזכר יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן, דומה למה שכתוב זכור את יום השבת לקדשו ושם פירושו זכור את היום לקדשו השבת עצמו כשהשבת נכנס, וכך יש לפרש זכור את היום הזה היינו בכניסת חג המצות יש לזכור את היום כך הוא דעת הרמב"ם ז"ל. אלא שיש להשיב על זה, דגבי שבת כתיב זכור את היום לקדשו והקידוש הוא בוודאי בלילה של שבת דאין מקדשין השבת בחול, אבל זכור את היום הזה

לא כתיב לקדשו, ויש לפרש הכתוב שמזכירין יציאת מצרים כל יום ויום, ועוד דגבי שבת יש לפרש כך משום הא דאיתא במסכת שבועות בפרק שלישי (דף כ' ע"ב) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ולפיכך יש לפרש גם כן בזמן שמירה יש זכירה והשמירה הוא בשבת עצמו וכן הזכירה בשבת עצמו, אבל קרא של זכור את היום מנא לן למדרש אותו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר, ואי משום דכתיב והגדת לבנך ביום ההוא בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור שמה האי קרא דוקא בהגדת הבן איירי, אבל לזכור כל אחד ואחד מנא ליה, דאם לא כן זכור את היום אשר יצאתם למה לי תיפוק ליה מדכתיב והגדת לבנך וגו' אלא והגדת לבנך דווקא בבן איירי, והדר הקושיא לדוכתה דמנא ליה לאוקמי קרא בליל חמשה עשר דילמא קרא איירי שיש לזכור יציאת מצרים כל יום ויום, וכך דרשו רבותינו ז"ל קרא של זכור היום הזה אשר יצאתם במכילתא, והכי איתא במכילתא (שמות פ' בא) זכור את היום אשר יצאתם אין

לי (אלא) שמזכירין יציאת מ בלילות מנין תלמוד לומר למ צאתך כל ימי חייתך, הרי נ זכור את היום הזה להזכיר יום ויום שלא כדברי הרמב"ם רש"י בפירוש החומש, והדין בכתוב הזה להזכיר יציאת מ עשר, ועוד דמהך קרא של ז אשר יצאתם ממצרים לא נוכל היום שיצאו ויהיה די בקיו שנאמר בו את חג המצות הזו נוכל ללמוד שיש להזכיר נס לא מקרא של זכור את היום המצוה הזאת, אלא מקרא (ובלים ו) דכתיב והיה כי יש העדות והחקים והמשפטים ו ודרשו במכילתא בפרשת בו אליעזר אומר מנין אתה ו חבורה של חכמים או של ו לעסוק בהלכות פסח עד הצ העדות: ונראה לי פירושו דמד והחקים והמשפטי קרא שיודע ענין המצות, משמע מצוה שהיא לעדות שהוא מעיד על שפסח הק בתי ישראל, מצה על שלא אבותינו להחמיץ, ומרור על בעבודה קשה בחומר ובלב שהמצוה היא לעדות על דב בתלמיד חכם שהוא יודע מתעסק ביציאת מצרים, מדבר בבן חכם ולא בחכם המצוה הזאת, כי מנא שהמצוה היא עדות שאולי מאחר ששואל ומחלק בין כ אחת שהיא עדות ועל אח שהיא משפט, אי אפשר ל בחכם שיודע כי יש מצוה רק להעיד על דבר כמו

ס פ ר

פחד יצחק

מ א ת

הוד כבוד אדוננו מורנו ורבנו כש"ת
מרן הגאון רבי יצחק הושנר וצוקללה"ה

קונטרס וזאת תנוכה

דברי תורה בהלכות דעות וחובות הלכות

בעניני דחנוכה

יצא לאור ע"י

המוסד נור אריה

בעריכת הוועד המסדר

תשמ"ה

ישראל מעל דתם פוגעת היא בכלליות תואר ישראל, ואין לנו עסק בזה כלל עם החומר של פרטיות העבירה.

ד. אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. מדובר בכאן על אודות בחירה ועל אודות נתינה. חג"א מחלק את שתי העובדות לשני ענינים לפי סדר חומנים. הבחירה היא מה שנאמר למשה בשני לחדש סיון ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. והנתינה היא ארבעה ימים לאחר כן בשעת אמירת אנכי. אם באנו להתאים ענין זה להלכות מסירות נפש היה צריך לומר בלשון זה: מסירות נפש על עבירות וחטאים הדוחים פקוח נפש זו היא מסירות נפש המתיחסת למתן תורה, שכן עבירות וחטאים הללו מתן תורה הם; שאני מסירות נפש של דור השמד, שמכיון שחובת המסירות נפש היא לא מצד האיסור כי אם מצד הכונה הכללית של העברת הדת, הרי המסירות נפש היא על התואר הכללי של יהוד שם ישראל בעמים. פולמוס של יונים הוא גזירת השמד הראשונה שפגעה בישראל. וכאן הוא ההבדל בין מסירות נפש דפורים ובין מסירות נפש דחנוכה. דמסירות נפש דפורים היא מסירות נפש על ה"נתן לנו", קיימו וקבלו; ואלו מסירות נפש דחנוכה היא מסירות נפש על ה"בחר בנו". והואיל אשר כל מסירות נפש על דרגא רוחנית עושה את הדרגא הזו לבת-קיימא, (דבר שמסרו נפשם עליו מתקיים בידם) הרי מסירות נפש של דור השמד מכנים את תואר הישראליות למוד הקיימות. וכאן הגענו לפשר דבר של הסימן לבנים בענין זה. כי כשם שבמעשה אבות לא בא התואר ישראל כי אם לאחר הנצחון על שרו של עשו; כמו כן אצל הבנים נעשה הוא התואר הזה לבת-קיימא לאחר העמידה בנסיונות של גזירות השמד.

פרק ב

7 ← ד. בבנין המלים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים: הבעת החזקת טובה (דאנקען), והסכמה לדעת הצד השני (נאכגעבען). לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף: הודאה. הודאת בעל דין — פירושה הסכמה לדבריו של הצד השני; הודאה על העבר — פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה חסד. המכרת השיתוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם ממונה היא השאיפה להיות סמוכה על שלחן עצמה, מבלי להזקק לעזרתו של הזולת. ובשעה שאדם מביע את הכרת

טובתו לחברו ונותן לו תודה, בפעם הזאת אמנם לא עלתה בי באופן שהשרש הנפשי העמוק ועל אחת כמה וכמה שכך הוא יולד. ובמבע הפרא של כל אדם עשה לי את החיל הזה. (וכי מענמשן וואס זינגן דעם בורא און פארען מענמשן וואס זינגן וגו'). ובשעה שהוא מקריב את מגרמיה כלום.

1. ענין זה מכנים הכלטה כ של ברכת ההודאה בשמונה עשר במשפט הסמוך לו חוזר הוא ו שהם הם הדברים המבוארים ב הצד השני וגם הבעת החזקת מקום מחולקים הם באופן קשו שהכונה היא על הבעת החזקת על ידי תיבת "על", דהיינו שה וכך, ובזה תיבת "על" עומדת הסכמה לדעתו של הצד השני, ו האות "ש", כגון ראובן מודה שהפתיחה של ברכת ההודאה "שאתה" וגו' הרי פירושה של דין. ואלו ההודאה במשפט השני לו, "גודה לך על חיינו המסורתי תודה. ויעוין עוד רש"י על אמי והוסיף רש"י על זה שנמלתי יתנו של יהודה כולל בתוכו גם הודא 1. וכאן הגענו למקומו של עני זמן אחרת מלבד מועד החנוכה. יעקב אחרי הנצחון על שרו של עי וכבר נתבאר לנו בפרק הראשון בשעת עמידה בנסיונות של גזיר

טובתו לחברו ונותן לו תודה, באותה שעה יש כאן הודאת בעל דין כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה בידו והיה עליו להשתמש בטובתו של חכירו. באופן שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה. ועל אחת כמה וכמה שכך הוא הענין בבין אדם למקום. עיר פרא אדם יולד. ובמבט הפרא של כל אדם גנוזה היא ההנחה של כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. (וכבר אמר אחד מחכמי העבודה: פארצאן מענטשן וואס זינגן דעם בורא עולם א דודעלע, מזרח דו, מערב דו, וגו'. און פארצאן מענטשן וואס זינגן זיך א איב'עלע, מזרח איך, מערב איך וגו'). ובשעה שהוא מקריב את תורתו למקום הרי זו הודאה כי לית ליה מגרמיה כלום. L

1. ענין זה מכנים הבלטה מיוחדת בכפילות מושג ההודאה במגנונה של ברכת ההודאה בשמונה עשרה, המתחלת ב"מודים אנחנו לך", ותיכף במשפט הסמוך לו חוזר הוא ענין זה "גודה לך ונספר תהלתך". אלא שהם הם הדברים המבוארים בכאן. אף על פי שגם הסכמה לדעתו של הצד השני וגם הבעת החזקת טובה יש להם שם הפועל משותף, מכל מקום מחולקים הם באופן קשורו של הפועל עם הבא לאחרייו. בשעה שהכונה היא על הבעת החזקת טובה הרי הוא מקושר עם מה שלאחריו על ידי תיבת "על", דהיינו שהחזקת הטובה היא על שעשית עמדי כך וכך, וזוה תיבת "על" עומדת היא במקום עכור; ואלו כשהכונה היא הסכמה לדעתו של הצד השני, הרי הוא מקושר עם מה שלאחריו על ידי האות "ש", כגון ראובן מודה שהוא חייב לשמעון. ומפני כן מכיון שהפתיחה של ברכת ההודאה דשמונה עשרה היא במודים אנחנו לך "שאתה" וגו' הרי פירושה של הודאה זו הוא כמובן של הודאת בעל דין. ואלו ההודאה במשפט השני של ברכה זו אשר תיבת "על" רצופה לו, "גודה לך על חיינו המסורים בידך" הרי הכונה היא כמובן קרבן תודה. ויעוין עוד רש"י על אמירתה של לאה הפעם אודה את השם, והוסיף רש"י על זה שנמלתי יותר מחלקי. כלומר ענין התודה עכור לידתו של יהודה כולל בתוכו גם הודאת בעל דין שזה אינו מגיע לה בדיון.

2. וכאן הגענו למקומו של ענין ההודאה שלא מצינו לו שום קביעות זמן אחרת מלבד מועד החנוכה. כי הלא בקריאת שם ישראל שזכה לו יעקב אחרי הנצחון על שרו של עשו פירשו חכמים שהודה לו על הברכות, וכבר נתבאר לנו בפרק הראשון כי מעשה אבות זה הוא סימן לכנים בשעת עמידה בנסיונות של גזירות השמד. והיינו כי כל עמידה בנסיון

בזה
על
שני
דש
מים
רות
אים
שכן
דור
מצו
נואר
שמד
ורים
על
דות
זנית
קיים
ליות
כי
על
יימא

מים:
בעו.
ודאת
גר—
היא,
שלחן
זכרת

חמשה חומשי תורה

עם
פירושי רבינו יהונתן

בראשית

מאת

גאון הדורות ואביר הרועים
עמרת הפארט ישראל

רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל

מופיע לראשונה מכת"י וספרי המחבר
עם ציונים מקורות והארות

מפעל תורת רבינו יהונתן

בנשיאות הרב יהונתן זילכברג שליט"א

מכון ירושלים • תש"נ

ספר

שבת אמת

עשרה אופנים על סופו נעוץ בתחלתו כ"ו אופנים על
 ב' רבתי דבראשית ל"ב אופנים על תיבת בראשית ועל
 כל המשה חומשי תורה שחיבר הרב הצדיק
 המפורסם אדמו"ר בוצינא קדישא הסידא ופרישא
 מוהר"ר משולם שרגא פייבוש היילפרין זצלה"ה

מברעזאן

בהרב המאה"ג המקובל
 מוהר"ר נפתלי הירץ זצלה"ה אבד"ק ברעזאן
 חתן הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר ישעיה אשר זצלה"ה אבד"ק ראפשיץ

הספר נדפס לראשונה בלעמברג תרל"ט

ועתה יוצא לאור בהגהה מדוקדקת ומדויקת
 ובצירוף אלפי מראי מקומות, ובהוספות מתורתו
 של בן המחבר, ובהשוואות הענינים והערות בשולי הספר,
 ומפתח מפורט על ענינים, ספרים, אישים, שמות וגימטריות

ע"י

יהושע העשיל היילפרין
 נכד המחבר

אדר א' תשע"ד לפ"ק

ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד (בראשית כו, יג) יש לומר על פי אמרם ו"ל (מענית ד, ה). האי לורצא מרצנן דמי לפרצידא דתומי קלא, דכיון דנציט נציט"י. לכן אמר ויגדל האיש, וממילא כיון דנציט נציט עד כי גדל מאוד:

עוד יש לפרש צהקדם מה שפירשתי על פסוק (תהלים כ, ו) יעגנו ציוס קראנו, על פי דברי זוהר הקדוש (ח"א דף כ"ג ע"ב כ"ד ע"א) ומצואר יוחר בספר שערי אורה (שער הראשון הספירה העשירית), שמחויב האדם הבא להתפלל לפניו יתברך ולהפיק רצון מהשי"ת, מחויב להיות צקי בכל שמות ומנות הספירות העליונות, כי הם נקראים מדות שבהם מודד הקב"ה שפע לכל צריה, וכל מדה ומדה צפני עזמה מיוחדת לענין צפני עזמו, זו לחיים וזו לתן וזו לפרנסה וכיוצא, וכוננת התפלה לריך להיות לאין סוף יתברך, להמשיך ממנו המצוקש דרך הספירות והמדות. ומי שאינו צקי צהנ"ל אזי קשה להפיק צקשמו ממנו יתברך, כי הרי זה דומה למצקש טרף ומזון מאוצר המלך ששם אצנים טובות ומרגליות, או להיפך מאוצר המזון מצקש מרגליות וכיוצא, וצוודאי לריק יגיעו. כמו כן צגצחי מרומים.

ועל זה אנו אומרים דלתיך דפקנו, ויפרש צאיזה דלת, דלת של רחום וחנון, שצריכין לידע על איזה דלת ופתח של חדר ואוצר לדפוק. אמנם כן זה גופא שנוכל לידע ולהשיג זאת, אי אפשר רק צעור חלוק. והנה המדות והספירות נקראים יומין כנודע (וה"ק ח"ג דף קל"ד ע"ט), וזה שאנו מצקשים יענינו ציוס

קראנו, פירוש, שיענינו שנדע צאיזה יום ומדה לדפוק ולקרוח אליו יתברך שנפיק על ידי זה רצון מאתו יתברך. וזה פירוש וילך האיש וכו' כ"י גד"ל מא"ד, גימ' יצ"ק, ראשי תיבות יעגנו ציוס קראנו כנודע (שעה"כ דרוש א' מדרשו אשרי ופיטוס הקטורת), שזכה למדריגה שענה אותו הקב"ה, והשיג וידע כל דלת ודלת מכל האצרות העליונים כנ"ל, ועל ידי זה ממילא הפיק רצון מהשי"ת. לכן ויהי לו רצון וצקר ועבודה רבה, כי היה נענה מכל ספירה וספירה על ידי כח אין סוף הנשפע צה:

וְכַל הבארות אשר חפרו עבדי אביו וגו' וימלאום עפר וגו', לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד וגו', ויחן בנחל גרר וגו' (בראשית כו, טו-יז) עד סוף הפרשה. ויש לדקדק, מדוע צחלה כשחפר יחק את הבארות אשר חפר אציו ויסתמום פלשתים, ויחחק חזר וחפרם וקרא להן שמות לא החשקו עמו עליהם, ואחר כך כשחפרו עבדי יחחק וימלאו באר מים החשקו עמו שתי פעמים. גם להצין ענין החפירה של הבארות שעסקו אבותינו צהם, אשר צלתי ספק נרמז צזה רמיזא דחכמתא צפנימיות עבודה הנוהג לדורות.

והנראה צהקדם מה שפירשתי מקרא שכתוב (תהלים קמה, ז) זכר רב טוֹבךְ יציעו וגומר, כי בכל מקום אשר הופיע שפע הקדוש ממנו יתברך צאיזה פעם, או צניקל לעורר ולהמשיך פעם שנית למקום הזה השפע עליונה מאתו יתברך, כי כל דבר שצקדושה מניח רושם וציון, לכן אל מקומו הוא שואף ורמז הוא שם (עפ"י קהלת א, ה). וכמו

יח. פירוש (עפ"י רש"י): בחור חריף, דומה לגרעין שתחת גושה של קרקע, דכיון שמחחיל לבצבץ ולעלות עולה למעלה, כך תלמיד חכם כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה.

שאנחנו מקווים צימינו את שכינתו קדושת שכינתו יתצ לשם וישרה קדושו לא היה צהם מקודי צכל דבר וענין הנש אירע ח"ו איזה פי לחקן ולהמשיך גם צמידה גדושה, ואין אצל כשרוצים לה יתברך למקום או צחחילה, אז צריכין

ובזה פירשתי נרפש ומקור משח למשל אם מצקשי חיים צמקום חדש שום מוצא מים, יחירות צריכין לעצ להיות שלא ימצאו להיות שלא יהיו נ שצבר היה שם צל וקלים לשמות, אך על מקום זה שג ונסתם צעפר, אז נ לפעול להחזיר את גופא יסייעהו להו פעם יותר ויותר. האמת, שהוא מוכ השמש ההללמה וו סיצה מאתו יתצו מעט ומט לפני ר:

יט. בסידור הארז"ל לספר ביציאת מצרים הגדה ואותיות של ח

(מהלל ל, לג), כי בשעה קלה ובעבודה מועטת יסיר מעליו את הצק העמל אשר כסהו, וישזב לימי עלומיו, וישמח לדיק ומגל נפשו באלקיו כצחחלה, וישזב ד' ושש להטיב לו ממעון הצרכות והלחוח. וזה מעיין נרפש ומקור משחת, היינו שמקודם היה שם צמקום הזה מעיין ומקור טוב, אך, שעל ידי איזה סיבה נרפש ונשחת מעט, וזה פשיטא שלא לעולם יהיה, וגם צניקל להחזירו לכצחחלה, כמו כן אם ח"ו לפעמים לדיק מט וכו'.

וזה זכר רב טובך יביעו, פירוש, כי ישראל הם צאמת מעיין ומקור אשר זרחה עליהם מאורי אור ההלחה וההשפעה העליונה מאתו יתצרך מקדם ומאז למעלה מהטבע ולמעלה מהשכל, והמה מלומדים בניסים ועצמו מספר, אך לפעמים על ידי עוונותינו הרצים כיסה ענן את השמש וחשכו המאורות בחשך הגלות והצרות התכופות בכללות ובפרטות כל איש פרטי, אשר גלי ים הצרות חלפו עברו על כל ראש אשר כמעט כח אין לסבול. אבל עצה טובה ונאמנה, לחזק עצמו בד' יתצרך ולזכור נפלאותיו אשר עשה מקדם ומאז, וזה יעורר ויחפור את מעיינות הישועה העליונה אשר נחכסו ונסחמו ח"ו על איזה זמן על ידי הקיטרוג והדינים.

ועל ידי זכירת נפלאות הבורא יתצרך וסיפור בשבחיו יתצרך איך שהוא עשה אז ואז נפלאות כאלה ואלה, על ידי זה נחפורר ונחגלה המעיינות של הישועות ונשפע לנו כל טוב"י, ואין שטן ופגע רע לקטרג ח"ו, כי מי זה הוא ואיזה הוא אשר ימלאנו לבו לקטרג

שאנחנו מקווים שיחזיר הקב"ה צמחיה צמינו את שכינתו לציון, כי נשאר שם רשע קדושת שכינתו יתצרך, על ידי זה צניקל יחזור לשם וישרה קדושתו קודם כל הארצות אשר לא היה בהם מקודם השראת השכינה, כמו כן צכל דבר וענין הנשפע מאתו יתצרך ואחר כך אירע ח"ו איזה פסקית השפע, צניקל הדבר לתקן ולהמשיך גם עתה כצחחלה את השפע צמידה גדושה, ואין צריכים לזה פעולות רבות. אבל כשרוצים להמשיך שפע עליון מאתו יתצרך למקום או לאדם חדש שלא נשפע צחחלה, אז צריכין לפעול צכח רב.

ובזה פירשתי הפסוק (משלי כה, כו) מעיין נרפש ומקור משחת לדיק מט לפני רשע, כי למשל אם מבקשים לחפור למזל צאר מים חיים צמקום חדש שלא היה שם כלל מקודם שום מזל מים, אז כמה יגיעות וטירחות יחירות צריכין לעשות, וכולי האי ואלו, ויכול להיות שלא ימצאו שם, ואף אם ימצאו, יוכל להיות שלא יהיו טובים לשמות. אבל צמקום שכבר היה שם צאר מים חיים קרים ויפים וקלים לשמות, אך נחמת איזה סיבה שעברה על מקום זה שנרפש ונשחת המעיין הזה ונחסם צעפר, אז פשיטא שצניקל הדבר מאוד לפעול להחזיר את הצאר כצחחלה, והמקור גופא יסייעו להרחיב את צריכת המים צכל פעם יותר ויותר. וכמו כן נמי אלל לדיק האמת, שהוא מוכשר ומוכן וכבר זרחה עליו השמש ההלחה וההשפעה העליונה, ועל ידי סיבה מאתו יתצרך יקוצב לפעמים שגופל מעט ומט לפני רשע, אבל ד' לא יעצנו צידו

יט. בסידור הארז"ל הגדה של פסח, וכן במשנת חסידים מסכת ליל פסח פ"ז מ"ו מובא בזה"ל: וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, היינו משובח בחסדים, כיון שיוצא מפיהם של עמו בני ישראל ספור הגדה ואותיות של חסדי המקום לבני ישראל, אז אלו האותיות מעוררין חסדים לכל העולמות, ע"ש באריכות.

ואיזה יום ומדה פיק על ידי זה וילך האיש וכו' ראשי תיבות (ששה"כ דרוש א') וכה למדריגה כל דלת ודלת ועל ידי זה כן יהי לו לאן ה מכל ספירה ששפע בה:

בדי אביו וגו' מעמנו כי נחל גדר וגו' ויש לדקדק, הצרות אשר ויחק חזר ויחשקו עמו ויחק וימצאו ים. גם להצין יקו אבותינו צוה רמיזא לזרות.

רשמי מקרא טובך יביעו הופיע שפע ה, אז צניקל למקום הזה כי כל דבר אל מקומו ה, ה, וכוו

ולעלות עולה

על הזכרת נפלאותיו יתברך, ועל ידי זה ממילא נפתח ונתגלה מקור הזכרה ומעיין הישועה, ונשפע לנו ישראל עם קרובו טובות רבות צמדה גדושה, כי אור השפע אל מקומו הוא שואף וזורח, כי כָּבֵד זרחה עלינו שמש ההללחה ונפלאות למעלה מהטבע והשכל והזמן, ונשאר בנו אז רושם וליון. וזה זכר רב טובך, על ידי שמזכירין צביהם את רוב טובך אשר כבר עשית צעמים וזמנים הקודמים, ועל ידי זה יגללו את האבן שעל פי הבאר, דהיינו הקיטרוג והדינים שיש ח"ו. וממילא אחר כך יביעו, פירוש, נוצעים הישועות וההלחות ממקור הזכרה ומעיין וזכר השפעה עליונה.

ושמעתי כן צעם צדיקי אמתך, אשר כך הוא בסגולה, כשארם רונה להמשיך על עצמו איזה ישועה, אזי יספר ויזכיר את הנפלאות והישועות שעשה הוא יתברך עם אדם אחר או עמו צפעם אחרת, ועל ידי זה נמשך לו כעת גם כן הישועה.

ובזה פירשתי סמיכות הכתובים (בראשית כו, כז) ויזכרו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר זרכו ד', ויתן לך וגו'. ודרשו חז"ל (רש"י שם ע"י בראשית רבה טו, ג), יתן ויחזור ויתן. והיינו

על ידי הזכרה שצריך אותו צעת הזאת, על ידי זה ממילא יתן ויחזור ויתן בכל פעם, כי על ידי שחזכור שד' צריך אותך פעם אחת, על ידי זה יהיה נמשך לך בכל פעם ממקור הזכרה ולא יהיה קיטרוג כלל, וגם מדת הדין יסכים, שאין שטן ופגע רע על הזכרת נפלאותיו יתברך.

וזה נמי מה דאיתא בחז"ל (שבת יב, א-ב) הנכנס לבקר את החולה בשבת, אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. כי באמת בשבת אסור להתפלל כלל על זרכיו, רק טוב להודות לד', כי זה הוא המזמור של יום השבת (תהלים צג), להודות לד' ולספר נפלאותיו אשר כבר עשה, לכן כשיזכיר צפיו ששבת היא מלזעוק, על ידי זה ממילא רפואה קרובה לבוא, ונמשך הרפואה בלי שום קיטרוג.

וזה נמי שייסד הפייטן צומירות שבת (בפייט ברוך ה' יום יום) שזכרנו לכבודו להללו ולשבח ולספר הודו, היינו שאין לנו זרכין רק להודות ולספר הודו ונפלאותיו שכבר עשה, על ידי זה אנו גורמים להאיר למעלה ומסירים כל צחינת חושך ודין שמכסה את המעיין הישועות, בסוד אבן שעל פי הבאר

ועיין בספח"ק מים רבים, פרשת בא בשם ספח"ק זאת זכרון להרה"ק מלובלין זי"ע, וז"ל: למען תספר באוני בנך כו', דהנה שמעתי מאת הרב המגיד מולאטשוב, אף ראיתי גם בספרים, כי בספורי ניסים פועלים וממשיכין שורש של הנסים לעשות עוד ניסים כיוצא באלו. ומאת הרב הג"ל, כי באותיות אלו יש החיות והכח של פעולות אלו, כי הכל באותיות של התורה, עכ"ל, ע"ש. ב. ראה להלן פרשת בשלח עה"פ מה תצעק אלי, ד"ה ויבאר הדבר על פי הכתוב זכר רב טובך יביעו (שבת) וז"ל: ואיתא בשם מרן ראש כל בני הגולה הקדוש מו"ה ר' אלימלך זלה"ה מליזענסק, שעל ידי שמספרים בטובות ובנפלאות שעשה השי"ת, כבר על ידי זה נמשך וניתוסף נפלאות וטובות יותר גדולים, כמו ממעין הנובע דהמקור הוא רק הור קטון וקצר וכששואבין ממנו בתדירות מתרחב ונמשך ונובע יותר בכל פעם כנודע. וזה זכר רב טובך, על ידי שזוכרין רב טוב שכבר עשה השי"ת עמנו, על ידי זה יביעו - מרחיבין בכל פעם יותר את מעינות הישועה לנבוע בהמשכה ורבייה עלינו. עכ"ד הקדושים בתוספת ביאור. ומקורו בנועם אלימלך ריש פרי' ראה. וע"ע להלן פרשת ואתחנן ד"ה אתה (שם) וז"ל: נודע, כשאדם רוצה לפעול איזה ישועה צריך לזכור גדולתו יתברך שמו מה שפעל ועשה נסים ונפלאות רבות, ועל ידי זה נתעורר המקור של הישועות, וזה פירוש ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, מהישועה העברה תקבלו עתה. עיי"ש.

פתיח וז"ל ח"ו ד' ק"כ
 ספירה וזהירות אור,
 על ידי הזכרת נפלא
 הטעם שיש לנו כח ו
 ידי הזכרת וסיפור ו
 הטעם כי גבר עלינו
 הקצ"ה דרכו להטיב ו
 ופיקר הבריאה היתה
 שכבר האיר עלינו או
 עליון עוד כשהיינו צמ
 ניקל לעורר לחזור ו
 עלינו ישועות טובות ו
 שיש בנו מקדס ומא
 מקומו הוא שואף ו
 שאנו זרכין לע
 נפלאותיו, הוא רק
 שיהיו הם הגורמים
 שהיה להטיב, ועל זה
 שפר לעושי רצונו שגו
 שזה הוא רצונו יתברך
 והרי זה כעין מ
 הרב הקדוש ר
 מראפשיטיץ (ורע קודש
 ואנשים) על פסוק (תהי
 אתה תשלם לאיש
 מפורסם. ופירש כך,
 שאתה צעמך חפץ חכ
 תפלת המתפללים. אן
 לתפלת זדיקים ומסבב
 הצדיק המתפלל, הוא
 היינו להצדיק שנקרא
 זה שהתפלל וגרם להו
 רצונו יתברך. כמעט
 צעמנו עשה דבר זה.

זו בעת הזאת, על ויתן בכל פעם, כי אותך פעם אחת, בכל פעם ממקור לל, וגם מדת הדין רע על הזכרת

נתו"ל (שנת יג, א-ב) בשנת, אומר שנת ה לבוא. כי באמת על לרכיו, רק טוב מור של יום השנת יר נפלאותיו אשר שפיו ששנת היא רפואה קרוצה יום קיטרוג.

בזמירות שנת זו לכבודו להללו שאין לנו לריכין ונפלאותיו שכבר יס להאיר למעלה דין שמכסה את שעל פי הבאר

למען חספר באוני פועלים וממשיכין והכח של פעולות ת הצעק אלי, ד"ה הולה הקדוש מו"ה על ידי זה נמשך וכשוואבין ממנו טוב שכבר עשה יכה ורבייה עלינו. האתחנן ד"ה אתה שפעל ועשה נסים ממעני הישועה,

ועיין זוה"ק ח"א דף קנ"ג א-ב). וזה לספר, לשון ספירה וזהירות אור, שאנחנו מאירין למעלה על ידי הזכרת נפלאותיו. ומפרש אחרי כן הטעם שיש לנו כח זה להמשיך הישועה על ידי הזכרת וסיפור הנפלאות, על זה אמר הטעם כי גבר עלינו חסדו, פירוש, שבאמת הקב"ה דרכו להטיב וברא את העולם להטיב, ועיקר הבריאה היתה בשביל ישראל, נמצא שכבר האיר עלינו אור שמש ההללמה וחסד עליון עוד כשהיינו במחשבתו יתברך, וממילא יתקל לעורר לחזור הדבר ליושנה להמשיך עלינו ישועות טובות על ידי אותו רושם ואין שיש בנו מקדם ומאו, כי אור השפע אל מקומו הוא שואף וזורח מעצמו. אך מה שאנחנו לריכין לעשות פעולת הזכרת נפלאותיו, הוא רק כדי לזכות את ישראל שיהיו הם הגורמים להמשיך הרצון העליון שהיה להטיב, ועל זה גופא משלם הקב"ה שכר לעושי רצונו שגורמים להמשיך השפע, שזה הוא רצונו יתברך.

והרי זה כעין מה שפירש חותמי וקיני הרב הקדוש ר' נפתלי זלה"ה מראפשיטיץ (ורע קודש פי' חיי שרה דף טו' ע"ב ד"ה ואברהם) על פסוק (מהלים טב, יג) ולך ד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והקושיא מפורסם. ופירש כך, דבאמת לך ד' החסד, שאתה בעצמך חפץ חסד ועושה חסד אף בלתי חפלת המתפללים. אך מה שהקב"ה מתאוה לחפלת לדיקים ומסבב שיבוא הישועה על ידי הצדיק המתפלל, הוא כדי שאתה תשלם לאיש, היינו להצדיק שנקרא איש, תשלם לו שכר על זה שהתפלל וגרם להמשיך שפע וישועה שזה רצונו יתברך. כמעשהו, פירוש, כאילו הוא בעצמו עשה דבר זה. עד כאן חוכן דבריו.

והנה כמו צענין המשכת השפע, כן הוא נמי צענין העבודה האלקית, כי באמת יש כמה מקילות לאלקינו יתברך, ומסילה ודרך אשר כבר הלכו בה מקודם והמשיכו בדרך הזה אור אלוה יתברך, אף שלפעמים על ידי חיזה סיבה נסתם המסילה הזאת, עם כל זה בניקל לחזור הדבר ליושנה על ידי הציון והרושם כנ"ל. אבל מסילה ודרך אשר לא שערום הראשונים, הוא מסוכן מאד מפני קיטרוג החילוניים, וצריכין עבודה רבה לפעול לסקל המסילה להסיר כל מכשול ולעלות במסילה זו העולה צית אל יתברך. ל

והנה אברהם אבינו ע"ה עבד אותו יתברך בדרך חדשה, במדת החסד כנודע, והיה לו באמת סכנה גדולה, והוצרך לעשרה נסיונות עד שעשה דרך זו של עבודת השי"ת במדת החסד דרך סלולה וכבושה, ובניקל היה לו צימי אברהם אבינו ע"ה לעבוד השי"ת במדת החסד. אך הפלשתיים שהם סוד הדינים והקיטרוג, שהוא צחינת ענן המכסה השמש, כנודע פלשתיים גימ' עשר פעמים אלקיים, הם כיסו וסתמו את דרך אברהם (עיין לקוטי מורה שמואל א' (ד, ח) עה"פ אלה הם האלקים המכים את מנרים). ולהבין הענין יותר יש לומר, כי דרכו בקודש של אברהם אבינו ע"ה היה לפרסם הוי"ה יתברך שהוא המהוה הכל ואדון הכל, ולידע שד' צחינת הוי"ה הוא אלקיים גימ' הטב"ע, ולכן הגביר מדת החסד שהוא צחינת הוי"ה. אבל אחר כך גברו הס"א והכחישו זאת, והחליטו שעולם כמנהגו נוהג בדרך הטב"ע גימ' אלקיים, והמשיכו עשר פעמים אלקים, שזה שיעור כל קומה שגימ' פלשתיים עשר פעמים אלקיים, וזוה סתמו את הבארות של אברהם, דהיינו הספירות החסד

מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויעשו (שמות י"ז טו). ויש לדקדק, הא לא כחיצ כלל צעקת משה בתורה, רק ויצעקו בני ישראל (שם פסוק י"ז). גם קשה, לכאורה היה לו לומר מה אמת נועק, דלשון תצעק משמע יותר על להצא כמוצן. גם צוהר הקדוש (ח"ב דף מ"ח ע"א) איתא על זה: מה תצעק אלי, בעתיקא תליא מילתא, ונריך ציבור. גם אחר כך כחיצ (שמות טו, ח) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, ולכאורה מיותר מיצת 'הזאת', והיה די לומר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה ויאמרו לאמר, או דגם מיצת 'את השירה' גם כן לא יכתב, רק אז ישיר משה ובני ישראל ויאמרו וגו'.

כימי לאתך, הא ציוס אחד ילאו והוה ליה לומר ציוס לאתך וכו'.

ונראה על פי דברי חז"ל צמדדש (פרקי דר"א פרק כ"ו) על פסוק (בראשית יב, יז) וינגע ד' את פרעה ונגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם, וחוכן דצריהם, שזה היה הכנה ורמז על המכות ונגעים שיציא הקב"ה אחר כך קודם גאולה הכללית של מצרים לכל צניה של שרה, והיה אז על דבר שרה שאמרה אז למלאך הך והכה (עיין בראשית רבה פרשה מ"א פסקא ב'), ונעשה מזה רושם והכנה למכות הגדולות שבאו אחר כך. עד כאן חוכן דצריהם ז"ל.

ד ויבואר הדבר על פי הכתוב (תהלים קמה, ו) זכר רב טובך יציעו, ואיתא בשם מרן ראש כל בני הגולה הקדוש מו"ה ר' אלימלך זלה"ה מליזענסק (נועם אלימלך ריש פרשת ראה), שעל ידי שמספרים בטובות ונפלאות שעשה השי"ת, כבר על ידי זה נמשך וניתוסף נפלאות וטובות יותר גדולים, כמו מנעין הנובע דהמקור הוא רק חור קטון וקצר וכששואצין ממנו בתדירות מתרחב ומנשך ונובע יותר בכל פעם כנודע"י. וזה זכר רב טובך, על ידי שזוכרין רב טוב שכבר עשה השי"ת עמנו, על ידי זה יציעו - מרחיצין בכל פעם יותר את מעינות הישועה לנובע בהמשכה ורבייה עלינו. עכ"ד הקדושים בתוספת ציבורי.

ונראה צעו"ה בהקדם לפרש פסוק (מייסה ו, טו) כימי לאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ולכאורה קשה הא כחיצ (ירמיה טו, יד-טו) ולא יאמר עוד [מי ה'] אשר העלה [את] בני ישראל מארץ מצרים כי אם [וגו'] אשר וכו', ואמרו חז"ל (ברכות י"ג, ב) מכאן שגאולת מצרים תהיה טפילה נגד גאולה העמידה, ואם כן קשה הא מהכתוב הנ"ל משמע שלא יעשה נפלאות רק כימי לאתך ממצרים, ומי נתלה צמי קטן בגדול, משמע לכאורה שבמצרים היה יותר נפלאות ממה שיהיה בגאולה המקווה במהרה צימינו אמן. גם קשה קושית הזוהר הקדוש (ח"ג דף קע"ו ע"א), למה כחיצ

ה. ראה לעיל פ"י תולדות ד"ה ועל (קס"א): וז"ל: ועל ידי זכירות נפלאות הבורא יתברך וספור בשבחו יתברך איך שהוא עשה אז ואז נפלאות כאלה וכאלה, על ידי זה נתעורר ונתגלה המעיינות של הישועות ונשפע לנו כל טוב, ואין שטן ופגע רע לקטרג ח"ו, כי מי זה הוא ואיזה הוא אשר ימלאנו לבו לקטרג על הזכרת נפלאותיו יתברך, ועל ידי זה ממילא נפתח ונתגלה מקור הברכה ומעיין הישועה, ונשפע לנו ישראל עם קרובו טובות רבות במדה גדושה, עכ"ל. ועיין שם בהערות בשם האר"י ז"ל ובשם המגיד מזולאטשוב ז"ל. ו. ראה באמרי יהודה (פרשת בשלה ד"ה וחמשים) וז"ל: איתא מאאמר"ר ז"ל ענין מה שאמר המלאך לגדעון על אשר שאל (שופטים ה, י"ג) ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' וגו', לך בכחך זה והושעת

ספר
נועם אלימלך

זה החיבר אשר חיבר ה"ה הרב המקובל החסיד המפורסם איש אלקים
קדוש יאמר לו אשר מעייניו יוצא חוצה ותורתו אמונתו תורת אמת על
חמשה חומשי תורה כאשר עיניכם תחוינה משרים: גם כמה ליקומים על
פסוקים וגמרות ודרשים מיוסדים על ארני פז להורות לעם ה' דרך ה'
את המעשה אשר יעשו:

הובא לבית הדפוס ע"י הני תרי אחים ה"ה הרבני המופלג החסיד
המפורסם מוהר"ר אלעזר ואחיו הקטן ה"ה הרבני הותיק
החסיד המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמן נר"ו:
וע"י המסייע האלוף התורני הנגיד
מוהר"ר יעקב רוב בער הלוי
ה"ר שמואל ריים
מק"ק לבוב:

לסדר לפרט כי אמר אלהי אבי בעזרי לפ"ק

יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר ע"י
מכון סוד ישרים
שנת תשס"א לפ"ק
ע"ה"ק ירושלים תובב"א

צמדריגת אחדות גמור רק לפניכם שהוא לשון רבים ועדיין אמה כשאר בני אדם. כי אם היוס ברכה וקללה ר"ל תחזיק עמך כאלו החללת היום להרגיל עמך צמדריגת אהבה ויראה"ה ברכה רמו לאהבה. וקללה רמו ליראה דהיינו רעויה לאלקאה (עי' זוה"ק סס). את הצרכה אשר תשמעון כו' י"ל ע"פ המשל אדם שהיה צו חיזה חולשה ר"ל ונתרפא ממנה אזי בכל עת ורגע הוא מעיין ושומע אם חלילה החולשה הזאת מתעורר צו. כן הנמשל בכל אדם צריך בכל עת ורגע לשמוע צעמו ולעיין אם הוא יוצא ידי חובתו צעשיית מצות ה' אם אין מתעורר צו ח"ו חיזה דבר שאינו הגון וזהו את הצרכה אשר תשמעון ר"ל זה הוא ברכה לאדם אשר תשמעון אל כו' כנ"ל שתשמעו ותעינו תמיד אף צעשותכם מצותיו ית"ש אם אין אתם מחסרים זהם. והקללה אם לא תשמעו ר"ל אם לא תשגיחו על עצמיכם כנ"ל. לכן צריך האדם להסכל תמיד ולהשגיח על עצמו בכל עת שזה יהיה ברכה לו ולזרעו עד עולם וק"ל:

7c או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם היו' ברכה כו'. ונקדים לפרש פסוק זכר רב

טובך יציעו כו' (תהלים קמה, ו) לכבר כחצנו מזה פעמים הרבה שהלדיק הוא מעורר רחמים תמיד ע"י תורתו הקדושה שעוסק צה לשמה וע"י מצותיו ית"ש וע"י השבחים והשירות שמרנן ומשבח להבורא צ"ה יתעלה שאתערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא (זוה"ק לך פמ.). והוא דאמרינן בגמ' (עי' מעיית כה"ג) אין טיפה יורדות מלמעלה אלא אם שני טיפות עולות מלמטה". וזהו זכר רב טובך יציעו מלשון מים תבעה אש (ישעיה סד, א) כששופכין מים על אש המים מצבעעין וזהו זכר רב טובך פי' שזכר רב טובך להשפיע לעולם. יציעו ר"ל לזה צריך אתערותא דלתתא והוא כמשל המים שצבעעים ועולים צי טיפות מלמטה כן הלדיקים מצבעעים קדושתם ואתערותם דלתתא כפי יכולתם והשי"ת משפיע לעולם רב טוב ורחמים גדולים * ומה הוא אתערותם דלתתא. ואמר ודקתן ירננו ר"ל ע"י דק וחסד שטושים ושיר ושבח שנותנים לו ית' ועי"ו נמתקים הדינים. אך גם זאת צריך הלדיק לעורר הגבורות והדינים על האומות". וזהו כבוד מלכותך יאמרו פי' הלדיקים ע"י מעשיהם הטובים כנ"ל ממשכיכם את הבורא צ"ה לעולמות לעשותו מלכות חסד

ורחמים * וזהו יאמר (רש"י שמות יט, ג) * והגבורות הקשים דבור (א). צריכין ג"כ למען גבורותיו דבני האדם צמוס' צע"ו (ג). החיל דישראל נקרא אדם וזוהו ראה כנ"ל רמו לה אהבה הנקרא צמס רל אנכי נותן לפניכם צרכי על האומות * והצרכי ישראל כל זה יהיה צדקוטיכם תפע

עשר תעשר את כ נ"ל ע"ד שאמר מצוה מצוה וזהו הפי מעשר פעם אחד תזכ תצוה זרעך היוצא ה חזכה שכל תצוה זרעך העצרה תהיה לשנה שיעלה המעשר כמו העצרה * וכן כל שני כל כו' :

או יאמר עשר תע מצוה להכניסה לעשר שכל ו וכמו כן צריך להיות כ

לכשילמוד האדם התורה ל בלחזות בנועים שם. וע"ע הגון ומוכשר לקבל אעפ"י לא תצא הרעות, וע"ע פו שם, וגם מעורר את הדינים ומתגאה על ישראל". יג. עיין זוה"ק תצא רעח דלא איתכלילת בעשר". טו. ע"י זוה"ק ח"א רסו ע רכז ע"ב. יז. ראה פרש

ה. עיין פרשת וירא ד"ה א"י אשרי (כט); "יש צדיק שעובד באמת להשי"ת ובכל עבודתו שובד מחזיק עצמו שאינו עובד כלל, שאינו אלא כמתחיל בעבודתו יתעלה", ועיין פרשת תצוה ד"ה וזהו (רא). "הורו לנו חז"ל דרכי מוסר השכל להוכיח בני אדם באופן זה דהיינו שיחזיקו עצמם תמיד בהכנעה גדולה ולא בשום מדריגה רק כמתחיל בעבודת הבורא עתה בסיבה ראשונה המביאה לידי עבודתו ית' שהוא הזרינות", וע"ע פרשת קרח ד"ה א"י (שיג); ובמש"כ בגליון שם, וראה באגרת הקודש (תנו. תסו). ו. עיין ר"פ תרומה (קפו). "הצדיק ע"י עוסק בתורה לשמה ומנדב את לבו למקום ב"ה, ע"י זה הוא מרים ומעלה את הדינים לשורשם וממתקים שם, וממילא פועל רחמים וחסדים". ועיין בגליון להלן בסמוך. ז. עיין זוה"ק פנחס רמו ע"ב. ח. עיין פרשת ויצא ד"ה וישא (נה). "הבורים של אדם המדבר בקדושה נברא מכל דבור ודבור שיצא בקדושה מלאך קדוש, וזהו מלאכי כו' עולים ר"ל הם מעוררים אתערותא דלתתא ויורדים בו היינו אתערותא דלעילא בהשפעות טובות על ישראל", ועיין ר"פ תצוה (קצט), ובפרשה נשא ד"ה איש (רפג). ובגליון שם, ושם ד"ה ולבני (רפג); ובגליון שם. ט. עיין סו"פ וישב (פו). "הצדיק שהוא משבר כח הגמל של המרכבה טמאה ע"י ג"ח שלו, הצדיק הזה הוא ממשיך השפעות לעולם" עיין שם, ועיין היטב בלקוטי שושנה ד"ה בשרתי (חמו). ובמש"כ בגליון שם. י. ראה בשפת אמת-בערוזאן פרשת בשלח שמביא מאמר זה בתוספות ביאור. מוכא בלחזות בנועים. יא. עיין לקוטי שושנה ד"ה ה' חפץ (תכו); "ידוע שעיקר כוונת הבורא ב"ה בבריאות העולם להטיב לברואיו, מפני שהוא רב חסד ולא היה עם מי לעשות חסדים הוכרח להמציא העולם כדי לקיים מדת החסד, והכל נעשה ע"י הצדיק הממשיך כל ההשפעות ע"י אתערותא דלתתא, והצדיק יכול להמשיך בפעולותיו מה שרוצה אם לחסד. ואם לגבורה, ובמה בתורה, כי הקב"ה ברוב רחמי הגדולים הטמיר בתורה את גדולה ויורוהו

צר כתבנו
ז מעורר
עוסק בה
השפטים
ה יתעלה
ללעילא
ע"י מעינת
ז אם שני
רב טובך
ה סד, א
עין וזהו
להשפיע
ללחמא
וליס צ'
קדושתם
והשי"ת
ז * ומה
עך ירננו
ר' ושנה
יס'. אך
והדיינים
מרו פי'
זמשיכים
ת צחקד

ורחמים" * וזהו יאמרו דהיינו אמירה רכה
(רש"י שמוח יע, ג) * וגבורתך ידענו ר"ל
והגבורות הקשים דבור הוא לשון קשה (מכות
יא.) לריכין ג"כ למען להודיע לפני האדם
גבורותיו לפני האדם הם האומות כדאיתא
צתום' בע"ז (ג.) החילוק שצין אדם להאדם
דישראל נקרא אדם והאומות נקרא האדם:
וזה ראה כנ"ל רמו להנדיקים שהם צמדריגת
הצנה הנקרא בשם ראי' כנ"ל (ד"ה ראה) *
אנכי נתון לפניכם ברכה וקללה דהיינו הקללה
על האומות * והצרכה היינו הרחמים על
ישראל כל זה יהיה מסור צידכם שאתם
צדקוהיכם תפעלו הכל וק"ל * L

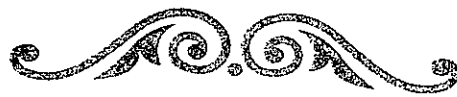
עשר תעשר את כל תבואת זרעך כו'.
נ"ל ע"ד שאמר התנא (אבות ד, ג) שכל
מזוה מלוא חזו הפי' עשר מעשר כשתמן
מעשר פעם אחד תזכה עוד לעשר. את כל
תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ר"ל גם
תזכה שכל תבואת זרעך שהוציאה השדה בשנה
העצרה תהיה לשנה הצאה הצרכה בשדה
שיעלה המעשר כמו כל התבואה של שנה
העצרה * וכן כל שנה ושנה זהו מעשר את
כל כו' שנה שנה.

או יאמר עשר מעשר * דהנה ידוע שכל
מזוה ומזוה לריך האדם
להכניסה לעשר שכל העולמות כלולים מעשר'
וכמו כן לריך להיות עשיות המזוה וצכל פעם

שמעלה את המזוה לעולם עליון היותר גבוה
גם שם הוא כלול מעשר כידוע (ע"י ע"ח שע"א
ענף צ ושם שכ"ד פ"א) * וזהו עשר מעשר ר"ל
שתראה כל המזוה לכוללם בעשר צכל עולם
ועולם שמעלה אותם את כל תבואת זרעך היינו
המזוה הנקראים זרע ותבואת * וזהו צבוקר
זרע זרעך כו' (קלח, יא, ו) ר"ל צבוקר כשתהיה
צצהירות וצקדושה המאיר לך צבוקר הצצה
ודציקות הצורה צ"ה * אז זרע זרעך תחלמך
לעשות מזוה הרצה * ולערב ר"ל גם אם
חלילה יהיה לך ערב ולילה שאין לך צהירות
וקדושה ודציקות אעפ"כ אל תגת ירך אל
תחיש ותחלמך לעשות מזוהו ית"ש *

ונחזור לענינו את כל תבואת כו' היוצא
השדה פי' כל המזוה היוצאים
בהשדה העליונה הוא שדה תפוחים (ע"י זזה"ק
חולדות קמב:) ששם הוא שורש המזוה וריח
הטוב העולה מהמזוה שם הוא * וזה שאמר
יתחק אבינו ע"ה ראה ריח בני כריח השדה
אשר צרכו השם (צראשית כו, כו) ר"ל שאני רואה
שהריח הטוב למטה כמו ריח העליון חקל
תפוחים". שנה שנה ר"ל שכל מזוה ומזוה
עולה אל עולם המיוחד לה" * שנה צגימטרי'
ספירה (ע"י זזה"ק פנחס רמח.) * ואכלת לפני
ה' אלקיך דהנה אנו אומרים צרוך אתה ה'
אלהינו היינו שמתחילה אנו אומרים שהוא
אלקינו ואח"כ אנו ממשיכים את הצורה צ"ה
לעולם הנקרא בשם מלכות (ע"י פרע"ח שער

לכשילמוד האדם התורה לשמה ימשיך בכתה מדת חסד וגבורה למטה, חסד לישראל וגבורה לאומות העולם, ועיין
בלחזות בנועם שם. וע"ע פרשת בא ד"ה בא (קלח.), "הצדיק המקבל השפעה למעלה והוא משפיע לכל גם לאינו
הגון ומוכשר לקבל אעפ"כ הוא משפיע לו. וגם המשכת עונשין ורעות על האומות הוא ג"כ ע"י הצדיק כי מפי עליון
לא תצא הרעות", וע"ע פרשת דברים ד"ה ונחזור (שנה). "שהצדיק עולה במדרגתו עד מקום ושורש הדינים וממתיקם
שם, וגם מעורר את הדינים על הרשעים הראויים לכך שיהא חלין עליהם, ועי"ו כשעושיין דין ברשעים מתירא ומתקלם
ומתגאה על ישראל". יב. עיין פרע"ח שער העמידה פרק ד-ה. ועיין עוד שער הכוונות כונת העמידה דרוש ו.
יג. עיין זזה"ק תצא רעח ע"ב, "לית פקודא ולא איתכלילו תמן עשר ספירות". ועיין תיקו"ז פר ע"א "דלית ספירה
דלא איתכלילת בעשר". יד. ראה שער הכוונות לקבלת שבת דרוש א, ובדרך אמת על הזוהר ויחי רטו ע"א אות ג.
טו. ע"י זזה"ק ח"א רטו ע"ב, ובפרדס שער כג ערך מצוה, ובקה"י ערך מצוה. טז. ראה זזה"ק קמב ע"ב, ושם ויחי
רכד ע"ב. יז. ראה פרשת דברים ד"ה א"י אלה (שנו:) ובמש"כ בגליון שם. יח. ראה מאורי אור מערכת שנים

שיל"ת

ספר

חתם סופר דרשות

השלם המפואר

דרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבנינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאוד ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת והידושי חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף ומשם עלה ונתעלה לעידי ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם הלכת מחוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסקוק, פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

[רע"ב ג]

למחשדינהו, ועל כן התחכמה תורה וכתבה לשון רבים כי יאמרו בניכם הרבים לאמור מה העבודה הזאת לכם, לא תחשדו אותם ברשעים כי רבים אינם נחשדים, על כן תשיבו להם זבח פסח הוא לה', ולא תשיבו להם קיהוי שינים לי ולא לו, כי בחזקת כשרות הם ורבים אינם נחשדים, ועל זאת הבשורה טובה ויקרו וישתחוו - אמנם בעל ההגדה מיירי מבן יחיד השואל מה העבודה הזאת לכם, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל מכלל חבריו לשאול עם הרבים אם כן איכא חשדא שכפר בעיקר.

אותם מל יהושע (יהושע ה' ד-ז). נראה כאילו תלו מיתת היוצאים בכי מולים היו, והיינו כי הלא לא מתו אלא בחטא לשון הרע שהוציאו דבה על עצים ואבנים, ומזה יש ללמוד בק"ו גודל פגם של מדבר לשון הרע על ה' ועל משיחו, אם כן לכאורה יותר היה ראוי לעונש דור האחרון שבהם סוף מ' שנה דכתיב וידבר העם באלוקים ובמשה (כמדובר כ"א ה'), גם כי באמת נענשו בנחשים השרפים, מ"מ היה עונשם קל ומיד ריחם עליהם הקב"ה על ידי נחש נחשת של נס, והלא יפלא הדבר.

זה "לכם" דכונתו זא קטן, אי' עצמו לדי' ד כיון שלא ל' עצמו לומר אלוקים

ויבול מראש חדש ת"ל ביום ההוא וגו' לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. נראה מזה דהתורה הקפידה שלא לומר לתינוק דבר עד שישאל, לכן כתיב (שמות י"ג י"ד) כי ישאלך בנך, למעוטי שלא יאמר לו עד שישאל, דעל ידי דמתמיה ליה מילתא מדכר דכיר (כחולין ע"ה ע"ב). אך הלילה הזה על כרחנו אם עשינו כל השינויים האפשריים ואכתיו איננו מרגיש ואינו שואל, על כרחך את פתח לו, והגדת לבנך ביום ההוא דוקא ולא מראש חדש וגם לא מבעוד יום, אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, אז אם לא ירגיש לשאול והגדת לבנך.

אין לומר לתינוק עד שישאל כי מילתא דתמיה מידכר, רק בלילה אם לא שאל ע"כ את פתח לו

יאמרו בלשון ים, שאינם שדים לכפור יקר, ע"כ שתחו על אורת חבנים שרים

והאמנם נראה הטעם, כי ברית הלשון וברית המעור משותפים ומצורפים, והמקודש בברית המעור ונימול, הוא פוגם פגימה רבה על ידי לשון הרע, משא"כ מי שלא זכה לברית המעור אין פגימתו בלשונו פוגם כל כך, על כן מתו כל העם היוצאים בדברם רק על עצים ואבנים, כי מולים היו כל העם היוצאים והיתה פגימתם עושה רושם עצום, משא"כ הילודים ° במדבר לא מלו, ולא הגיע פגימת לשונם כל כך אפילו בדברם באלוקים ובמשה, ואותם מל יהושע.

הנימול ומקודש בברית המעור פגימתו קשה גם בדברו על עצים ואבנים, יותר ממי שלא נימול גם בדברו באלוקים ובמשה

בהפמרת יום א' כל העם היוצא ממצרים וגו', מתו במדבר וגו', כי מולים היו כל העם היוצאים וגו',

אם מתו המולים שיצאו ממצרים בחטא דיבת הארץ ק"ו שהיה לנולדים במדבר למות שדברו באלוקים ובמשה

וקצרתם את קצירה וגו' (ויקרא כ"ג ב') יש לחקור במצות עומר, אי אין טעמו אלא להביא ראשית בכורי פרי תבואת הארץ להי"ת, וגם נגד המן שהמטיר במדבר, אמאי לא ימתינו עד

מה יחוס לעומר עם יו"ט של פסח, ומ"ט משעורים וקודם גמר בישולם

ד. ראה ויק"ר כ"ח ג'; "אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כשהייתי נותן

ס פ ר

אהלי אהרן

חלק שני

כולל שאלות ותשובות

מאשר נשאלתי והשבתי עליהן

מאת

אליהו אהרן מילייקובסקי-סאמונוב

בעה"מ שו"ת אהלי אהרן חלק ראשון
וספר דברי אליהו עה"ת

(מלמנים רב ואב"ד בגרייכה ורב ראשי בחארקוב)
וכעת ראב"ד לסחוז תל-אביב ויפו

בן הגאון הצדיק ר' מרדכי אורי"י סאמונוב זצ"ל
שהיה אבד"ק שאבילן, ווינדאוי ומיטאוי

תל-אביב

שנת התרצ"ו לפ"ק

נדפס בדפוס 'בצלאל' - הרב יעקב לויצקי
תל-אביב, שוק בצלאל 7

בסוף הספר ימצא הקורא

מאמר בשם

ציון לנפש חיה

לזכר בן אחי היקר

הרב הגאון הגדול
ר' אפרים סאמונוב זצ"ל

שהיה אביד זקהלת יקובשטט וקהלת ווינדאוי

מפתח מפורט לכל השו"ת שבספר הזה ימצא הקורא בסוף הספר

כתבת המחבר:

Rabbi E. A. Milkowsky
15 LORD BYRON STR.
TEL-AVIV, Palestine

א. מילייקובסקי
15 ביירון
אניבי איי

הודפס מאתר אוצר החכמה WWW.OTZAR.ORG עמוד 2

קשה הדבר הזה מאד. הגרמים לא היה רגיל לספל בהכנת השיעור לפני השעה 10 בבקר באותו יום. כרגיל, היו אחדים מאתנו מתלים לו בעת ההיא בחדרו, וכשנכנס היה פונה כמעט תמיד בזה"ל: "ני, חברה, מה חידוש יש בדך גמרא של היום? וכל אחד היה אומר מה שידוע לו, זה מצא השגת הראב"ד על הרמב"ם בטוגיא של היום. (לתרץ את השגות הראב"ד על הרמב"ם היה חביב להגרח"ס ביותר). השני הראה, על קושיא חמורה מבעל הקצות וכדומה. וזה בכה וזה בכה, והגרח"ס היה ממלמל עם כל אחד בענין שהציע הוא וכאילו לאחר יד היה מפרק ומתרץ, סותר ובונה, שואל ומשיב בכל הענינים ההם. לא היה עולה על הדעת של מי שהוא שמקטעים ההם שלמראית עין אין לחם קשר זליו. יצא דבר שלם ומסודר. הראוי להציע לפני השומעים בשעת השיעור". וכך היה עומד וממלמל עם החבריא עד שהגיעה השעה 12 וחצי, והשמש היה

נכנס והודיע שהגיע זמן השיעור. ומה גדולה היתה בכל פעם ההשתוממות שלנו אחר רגע, בראותנו שמן הקטעים והרסיסים שנזרקו ממנו זה עכשיו לפנינו מבלי משים ומבלי שום הכנה מקודם, בונה הגרמ"ס ה"חילוקי" שלו כמו רמים, בסדר ומערכה גמלאה, על יסודות מוצקים מכללים וסברות. וההסבר בולט וחותר והדבורים יוצאים ממנו כמתלהמים, כאילו כל זה היה מונח אצלו בקופסא זה כבר ומוכן לו מקדמת דנא. זו היתה הגדולות של הגרמ"ס לסלמל עם לומדים, גבורי כח בתורה, בענינים שהם מציעים, לתרץ קושיותיהם. להרוס דבריהם ולשוב ולבנותם וכל זה על אחר. בין רגע, ובלי הכנה כל שהוא. ובתוך כדי דבור תשמש השקלא-ומריא זו נושא ל"חילוקי" יפה ומסודר עם עמקות מכהילה את הרעיון. וזה לא פעם ביובל, אלא בכל יום ממש - זו היא גאוניות היוצאה מן הרגילות! * בבית היוצר הזה לשיעוריו של הגרמ"ס,

* יצא אני להביא כאן דוגמא אחת קטנה לסחירת מעוף החירוש בדברי תורה של הגרמ"ס הלוי זצ"ל. הן אמנם יודעים הרבה חית של הגרמ"ס, וביותר עכשיו שבנו הרחיג שלומיא מוציאים לאור ספר לחית של מר איזחז זצ"ל. כיון שזכרנו את הרבני שאני רוצה לפרסם כאן ידוע לי שהוא, גם שיש בו חידוש שהוא נאמר על סאמר מאגרות הר"ל, שלא יכיה בחידושו של הגרמ"ס. השיחה בינינו כדברי תורה נגעה פעם באגדה חז"ל הידועה על החג של שמיני עצרת: "יש בולקום סים פנחס, משל למ"ך שבאת לו שאתה וכו', כיון שיצאו שבעת ימי המשחה אמר המלך לבנו וכו', עכשיו אני ואתה נשמת יחד וכו'. כך כל שבעת ימי החג וישראל עמוקים בקרבנותיהם של אהי"ע, וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל אני ואתם נשמת יחד, ואינו טבחה עליכם הריכה, אלא פר אחד וכו', כיון ששמועו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים, זה היום עשה ר' נגילה ונשמחה בו. איר אבין ועריין אין אנו יודעים כמה לשמוח, אם בהקב"ה אם ביום, וכן שלמה זפירש נגילה ונשמחה בך, בהקב"ה, בך בתייחד, ובה ששמוח בטאמר הזה טכואר, כמה נשמחת חג של שמיני ששמתו בו יותר מכל התמים שנתן הקב"ה לישראל, ועור מה היא הספק של ריא כמה לשמוח בו, הא ששום הוא כמו ששמוח בכל התמים. זה מ"ש ע"ז הגרמ"ס הלוי זצ"ל מ"טח השיחה, איתא במ"ס סיכה (מ"ח ע"א) במשנה. חייב אדם בשמחה כיום אצרון של חג וכו', טניהם דתיר והיית אך שמת ליינות לילי ירם האחרון, (וע"י רש"י שביום ידע"י בק"ו) ומידך או אינו אלא לרבות לילי ירם הראשון, וטעמי כשתוא אוסר אך חלק, ומה ראית, ומשני טיבה אני לילי ירם האחרון שיש שמחה לפניו ומציא אני לילי ירם הראשון שאין שמחה לפניו, (דהא יום של ערב טכות חול הוא) הוצא סזה דחייב שמחה בשמיני ירעין משום שיש שמחה לפניו, דהיום שלפניו הוא האחרון של חג הסוכות שמתווכים בו בשמחה. והנה בולקום שם לעיל כינוח איתא, איתא מצא כשם שעצית של פסח רחוקה מפסח חמשים יום, אף עצרת של חג הסוכות היתה צריכה להיות רחוקה מטהים חמשים יום, ולמה היא סמוכה לחג, אמר ריב"ל משל וכו', כך, במסח שחוא ביסי הקיץ וכלים ישראל לחזור ולעלות לירושלים בעצרת אחר חמשים יום, אבל בחג הסוכות שחוא כימות הגשמים וחזרתם ארצות, אמר הקב"ה ע"י ישראל כאן בסוכות יעשו גם את העצרת, איכ אילו בא שמיני חמשים יום אחר חמשים, כמו שחית גארי לחיות, לא היה שמחה לפניו, ולא היונו מרבינן חייב שמתל בחג של שמיני, אבל אחר שיצאו ימי החג ואמר הקב"ה

קמו עין משפט נר מצוה

מזה דרוש של עני כפרוסה. נראה דגם המצוה נרדף לנרדף על הפרוסה וכן משמע כפי יצוד מברכין (בבבא קמא דף קנ"ג) דקאמרו הכל מודים לענין פסח שמעתי פרוסה כדון הקלמות ובלעז פי' הפלוג' למי' מנרדף על השלמות ופסח זה הפסחין מורה לענין פסח דלדני נזכר על השלמות אלל על הפרוסה

מאוס זה דרוש של עני כ' ומוסיה כדון השלמות כדי שיהא נראה שכל על השלמות ומשמע דלענין המצוה קמיידי וקאמר בהר הכי חייב חייב כר אלל בשבת חייב לנעו על שני כפרות שחאמר לקנו לחם משנה וטיקד מילתיה דר' חייב בר אלל כפרקל כהני (שנה' ק"ז) אלל הכי מיידי הסם אח' פסח לומר שצריך שם מלה שלשית מאוס לחם משנה וחייב לנעו על שתי כפרות וכן בשבת בין צייט דלי לאו הכי למה הניח שם מילתיה דר' חייב וכן פסק רב אללם דצריך לנעו על שתי כפרות ביום טוב והשעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבתי ימים טובים וקשה האנו ממחללים בלחם קדשת המזים וחאמר (במכילתא פרש' בשלח) כמון כדכו כמון קדשו משמע צייט היה מן יורד וכן היה טוב הי' מנחם מיידי והכ' יום טוב שדיו מברכין על כל הפרוסה ק' ר"י היה מנרדף המצוה על השלמות והדר על הלילה מלה על הפרוסה ובלעז משתיק יחד וכן עמא דבר ולקח עושין על השלשית כריכה כדיו לקיים מצוה בשלשון:

צריך לסמוכה וצריך לקהייה

ובדיואלמו חרף ארס דעבדי וזר לנס ומאוס הכי קרי ליה טיובלו בעמקה וכן עמא דבר לסמוכה וכשעת הלילה מקלשין לחוה בין ותומן ובתשבות האלוים מפי'ם לשכות מרוסח כפרות שדמיה לכנסת ישראל כגדי השירים (ח) תחת התקופה עורכרין כשלח הרמון התאורה נמקה חמדיה חלטה כמנזר חנוה אל ננס חלון וקקיים על שם ששקד הקיים על הקן: **הנרי** חרף כפרות שלוש ומשמע דהלכה כר' חלנור בר' לרנן ונג כספיים כתר ר' יוסף ומוקן עמו וכן עשה הי' יוסף כפרות חרוסח וזר לענין: **הלילה** הוא מרוד. הא דלל חמר טולו מרוד מאוס דחלנין שאר ייקות כענינו לחשון: **כולו** כלל דכרים (לעיל דף ט"ז) כמון קיונה דחמר תניגה הבאה עם הפסח חזיה נחללה אלל ללי ואצני דקדאר חסח וחאמר רב חסדא וכו' פקדון: ליתיה דרן הנמלה כן: **ואמרתם** וזה פסח הוא. פי' בחזירה שלרדף לומר פסח זה שאלו חלנין וחיתים: מהל' ומרוד לפסח וזל נמי מלה זו מר' זה: **הרביב** לחתם כ'. י"א שבע הדחום ולל יוחר כנגד ר' קקעים: ויתום

וגיהה מר"ב רנשבורג: (א) חלל' ליה פסחין מלמח קד כספי' ר' טיין לעל דף קס' פ"ג כחשאת ד"ס כ"י סיני וכו' ומכילתא פ"י ח"ג ד' ודק:

עשירי פסחים פרק עשירי פסחים

אף כאן כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

אף כאן כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

אף כאן כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

רש"ב"ם

אף כאן כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

אף כאן כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

מסורה הש"ס

שרף כפרוסה. לנרדף על חלילה מלה. וזמני שלמות מיידי משום ככרות שלמות ובלעז מלחמת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשורו אופה. כדי שלא תמחק: משום קפא. שרף המורה קשה ויש בו חלל: קפא דחמא חמא. מי שאלל חרמ' ותלה בשביל הקפא יאלל לען ירפלו: קפא דחמא כרתי. מי שאלל לען וקשה לו יאלל כרתי: חמימי. יסכה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ייקות חמין כפואה לנן: זכר להפסח. שהיו יולדות נתיין שם בלל עגז שלל יכרו כון מלרסי דכתיב תחת הפסוח עורכרין (ש"ס): לסמוכה. להטיל ולמסח בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהייה להטיל בו מפורסם וימלחא דלוח בו קיוה: צריך לקהייה. וזר למפוח וצריך למסמיה וזר לעיט: ובלין. ייקות שמטיילין בהרסות וזר לתנן ומרסח שותפים בו הדק וזר לעיט: חגרי חרף. מנומים היושבים אלל מלנומים ומוכרין כמון מלך מן החרכים (ש"ס): **בתנ"י** ובאן שאל את אביו. כאל נמויגה כום שני הבן שאל את אביו מה שנתנה עכשו שמחנן כום שני קודם חלילה: נמי

מרמו להגאווה בשלש אלה, חכם גבור עשיר, המכונה בחסד מ'שפט צ'דקה ר"ת חמ"ץ, ומכל שכך בהעדר שום מעלה משלש אלה במה יתגאה צ"ץ נובל. והנה עת צאת ממצרים היינו מעודרים בתכלית ההעדר מכל טוב, על כן מתחילין בגנות, עבדים היינו כי אין לעבד עושר או גבורה. וגם מתחילים מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, לשלול החכמה מאתנו, ע"ד שדקדקנו מה לשון עובדי עבודה זרה, היה לו לומר מתחלה עובדי זרה היו אבותינו. אבל יובן, כי אין גנאי כל כך באיש כפרי המשתחוה לאבן ולעץ, והוא פתי יאמין כי הוא אלוה מעולם, כגנאי העושה אותו פסל חציו שרף במו אש ולשאריהו יסגוד וישתחוה, כאשר הוכיח הנביא (ישעי' מ"ד ט"ו), והוא הפתי החסר. וידוע תרח היה עושה פסיליו של נמרוד (תרבא"ז כ"ה), על כן אמר ליותר גנאי כי אבותינו היו עובדים ועושים עבודה זרה, ובודאי היו משוללי כל חכמה.

עבודה זרה תחלה לכל בני עבר כדכתיב (בראשית י"ט) הוא החל להיות גבור ציד כפירוש רש"י, ותרח ממחזיקיו ויועציו היה כידוע, ועל זה כתיב בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, כי שרשם היה מבני עבר הנהר שהיו מפורסמים כחסידים מבני עבר ותלמידיו, ואפי"ה ויעבדו אלהים אחרים שהוא ודאי רע לב ושטות גדול. על כן אמר מתחלה עובדי עבודה זרה, פירוש ממתחילים בעבודה זרה להאמין בשוא נתעה היו אבותינו. **היוצא** מכל זה שהיינו משוללים החכמה והעושר והגבורה, ואין לנו להתגאות כלל על חסדי הבורא ית"ש, על כן אין אנו אוכלים חמץ. וידוע כי טעם החפזון היה להיותנו משוללים מכל טוב הראוי לא היה אפשר להתאחר כמעט רגע ח"ו, ולכן ציונו מבלי לאכול חמץ המרמו על הגאווה כי אם מצה לחם עוני, שהרי בחפזון יצאנו ומה נתגאה כנ"ל.

הרוממות, מ"מ האלו שהיינו ע. טובים, ושהגאול היינו מתאחרים אובר חלילה, ע. זה. והשתא או חז"ל (פסחים ל"ו עליו דברים הר קשה קושית מהו כי בחפזון יצאו אנ

ובזה יובן אמר התשובה לשאלת ב' הטיבולין, היא שחייבים אנו לספר לתינוקות לתקוע בלבם שגאלנו אעפ"י שלא היינו ראוים

איסור אכילת חמץ המרמו על גאוה, כי במה נתגאה הרי היינו משוללים מכל טוב

כהא לחמא ענ (ס"ק כ"ד) לחמא אעפ"י מ"מ כן כתיב ל"ב) למען יראו אתכם במדבר מצרים. והקשה באמת צנצנת המ מראה להם המ כ"א). וי"ל כי ו יאמרו ישראל א תהיה פרנסתינו, האכלתי מן במ קשה שיאמינו ש

ישוב הגירסא 'הא לחמא עניא'

לחם עוני שעוין עליו דברים, הכונה שצריך לספר שהגאולה הייתה בחפזון כי היינו ערים ממעשים טובים

או יאמר, ביישוב קושית מהרש"א בפרק ערבי פסחים (קט"ז ע"ב) על משנת רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו לא יצא ידי חובתו, שהקשה מאי שנא שצריכים לספר בפינו טעם פסח יותר משארי מצוות. והגראה בזה, כי בכל מה שאנו עושים מעשים להורות ניסיו ונפלאותיו ושהיינו בתכלית השפלות ודלג על הקץ לרוממנו בתכלית

ועוד יש לדקדק יותר באמרו מתחלה עובדי עבודה זרה, ולא אמר לשון הקראי מעולם עובדי עבודה זרה היו אבותינו. אבל האמת כי אין כל כך גנאי במי שמנהג אבותיו בידו, למי שלא למדו אבותיו מעולם דבר רע והוא התמכר ומתחיל להמציא המצאות רעות וחדשים מקרוב באו לא שערום אבותיו (כדברים ל"ב י"ז). והנה בימי נמרוד התחילו לעבוד

תרח היה מבני עבר שהיו מפורסמים לחסידים, והוא התחיל להאמין בע"ז

ב. האדם שהוא כפרח נובל, ראה ישעי' כ"ח א'. ג. יהושע כ"ד ב', המובא בהגדה "בעבד הנהר ישבו אבותיכם מעולם וגו' ויעבדו אלהים אחרים". ד. ז"ל: "גבור ציד - צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום". ה. לשוה"כ איוב ט"ו לא. ו. כ"ה בסידור הארז"ל לר' שבתי בהגש"פ פסקא מצה זו שאנו אוכלין.

הרוממות, מ"מ אין זכר בכל המעשים האלו שהיינו ערום ועריה בלי מעשים טובים, ושהגאולה היתה בחסד, ושאלו היינו מתאחרים כמעט רגע נשארנו עדי אובר חלילה, על כן צריכים אנו לספר זה. והשתא אתי שפיר דידוע מאמר חז"ל (פסחים ל"ו ע"א) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, והטעם לזה דהרי קשה קושית מהרש"א הנ"ל, בא כמתרץ כי בחפזן יצאת וזה אי אפשר [אלא אם] תספור.

הקב"ה אבותינו ממצרים וכו', הוא תשובה לשאלת שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת הלילה הזה ב' פעמים, ויראה כי זאת השאלה יסודה ועיקרה היא קושית המהרש"א הנ"ל דטעם הטיבול שיראו התינוקות וישאלו וגוכל לספר להם, כי המסופר על ידי שאלה יותר תקוע בלב, ומלתא דתמוה מדבר דכירי (חולין ע"ה ע"ב), ומה טעם לזה השתא הכא יותר משאר מצוות, ותירץ המתרץ כי אילו לא הוציא... במעשים כי אם בספירת דברים.

ובזה יובן אמרינו ואילו לא הוציא

התשובה לשאלת ב' הטיבולין, היא שחייבים אנו לספר לתינוקות לתקוע בלבם שגאלנו אעפ"י שלא היינו ראויים

זר אכילת ון המרמו על וה, כי במה נאה הרי היינו זוללים מכל

דרוש ה

בעזרה"י, לפסח תק"ם לפ"ק [הגדה של פסח]

לומדי תורה, אעפ"י שאמרו חז"ל (יומא ע"ה ע"ב) על דרך הנס שמצאו הצדיקים בזמניהם מן, יש בזה סודא - גם לדקדק בקרא כפל לשון אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים, והיה סגי באומרו במדבר לחוד.

כהא לחמא עניא. כתב מג"א (סי' תע"ג ס"ק כ"ד) בשם מהרי"ב לומר הא לחמא אעפ"י שאין זה אותו הלחם, מ"מ כן כתיב נמי גבי מן (שמות ט"ז ל"ב) למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים. והקשה מג"א הא התם היה באמת צנצנת המן נשאר למשמרת, והיה מראה להם המן בעצם (תנחומא בשלה כ"א). וי"ל כי רש"י פירש (שם) שאם יאמרו ישראל איך נעסוק בתורה ומאין תהיה פרנסתינו, יאמר להם ראו כי האכלתי מן במדבר לאבותיכם. והנה קשה שיאמינו שימטיר מן גם עתה לכל

ישוב הגירסא 'הא לחמא עניא'

ס עוני שעונין יו דברים, ונה שצריך פר שהגאולה זה בחפזן כי נו ערום יעשים טובים

אבל האמת, כי הקב"ה שולח ברכה במאכלי הצדיקים כאילו הוא מן, אוכל קמעא ומתברך במעיו, ומזמין לו פרנסה במלאכה מועטת עד שיראו רבים ויבינו שהיא כמו מן, ואם יבטח בה' ויפרנס אחרים משלו יספיק לכולם כמו המן, שאם היו רבים בני ביתו היה לו עומרים רבים, ואם מעט היה לו מעט.

הקב"ה שולח ברכה במאכלי הצדיקים, ונחשב כקרבן ומוסיפים בו חכמה כמו אוכלי המן

א. להלן ה"א סליחות דרוש ה (שמ"ו ב) ד"ה והנה, כתב מרן: "מצינו שגדולי חכמים נחית להם מן ביני דני עיין פרק יוה"כ"פ, ולא לשבעת, רק שעכ"פ יזכו ללחם אבירים".